SILUETE ROMÂNE DE RĂZBOI

EVADATUL DE PESTE RHIN

L-am întîlnit acum cîteva zile pe scările Consulatului român. Eu coboram, el urca însoţit de un domn de la „Crucea roşie internaţională”.

îl întrebai în treacăt,

- Eşti român?

- Da î îmi răspunse scurt şi figura-i de ţăran necăjit se lumină o clipă.

- Din ce parte? mai adăugai.

- Din Valea Oltului...

:- Şi cum ai ajuns aici?

- Âm trecut Rhinul înot, cu patru francezi.

- Bine, du-te sus, eu te aştept la ieşire.

Şi aşteptîndu-l, mă gîndeam că printre atîtea alte naţionalităţi, care şi-au găsit scăparea pe pămîntul Elveţiei, a fost scris ca şi două depărtate braţe româneşti să lupte cu valurile reci ale Rhinului, întinzînd gr urna j ii încordaţi de groaza morţii spre malul liberator.

După un timp oarecare, îl revăzui coborînd împreună cu tot Comitetul nostru de ajutor, doamne şi domni, şi fiindcă era amiază, ni se făcu cinstea de-a fi poftiţi să luăm masa împreună. Cum eram curios să-i aflu odiseea, tăbărîi pe el cu întrebările, dar el îmi răspundea rar, cu greutate şi privea mereu pămîntul. Recunoşteam pe ţăranul român, gînditor, econom la vorbă şi liniştit în mişcări*

cum îl descrie cu multă competenţă domnul Eugene Pittard.

La restaurant - *dans le Jracas dhine epouvantabîe aisselle* 1 - îşi pierdu cumpătul, bineînţeles, dar fără dicul. Nu ştia numai ce să facă cu atîtea tadmuri şi, oiitînd de un moment prielnic, îmi şopti privind mereu jos:

- Pe masa asta sunt mai multe farfurii decît în toată ătioara!

Fu servit, apoi copleşit cu întrebările. Era şi firesc. A ebuit omenirii catastrofa de azi2, pentru ca să ajungă un Rran român să înfrunte înot valurile Rhinului. Şi să ne e iertat, clacă îndrăznim să umplem o coloană sau două! ziar elveţian, împărtăşind şi altora eîte ceva din impre-a produsă asupra noastră de acest umil erou, frîntură pariată a unui dezastru vfără semăn, poate, chiar în zboiul de astăzi.

Fost-a povestea lui mai mişcătoare, mai eroică sau mai unduitoare decît a celorlalte mii de evadaţi sau internaţi ire umplu azi solul Elveţiei? Nu voim să spunem aşa >va. A fost însă mai dureroasă, fiindcă era vorba de o ană săpată adînc, mortal, pe corpul nostru. Şi această urcre devenea cu atît mai simţitoare cu cit ea era densă, nu de un ofiţer de elită şi cu cuvinte alese, nici hiar de un lucrător orăşcan, clar de unul dintre acei cum-ţtaţi ţărani a căror profundă simţire sufletească nu se raclează decît spectatorului psiholog, călătorului avizat arta de a bănui ce se ascunde sub o haină ele piele de iie. Durerea lui Hamlet e mai uşor de înţeles decît sbu-umul intern, ascuns şi stăpînit al acestui sălbatic ţăran.

Şi el rămîne nepătruns, nu fiindcă nu vă crede demni e a-i împărtăşi necazul, aşa cum o fac blazaţii palizi de e străzile marilor oraşe, ci fiindcă aşa i-e firea, pur şi mplu; fiindcă, în sat la dînsuî, el e înţeles numai după lipul cum dă bună-ziua, cum îşi poartă căciula sau cum iveşte pămîntul şi zarea depărtată. Dacă e adevărat că

'„cuvîntul a fost dat omului ca să-şi ascundă gîndirea”, apoi ţăranul acesta din Valea Oltului nu avea nevoie de acest cuvînt.

- Am făcut parte din regimentul 21 infanterie şl ne-am bătut la Turtucaia, spunea el, simplu, fără emoţie aparentă. Bulgarilor le-am ţinut noi piept, fără mare greutate, pînă a sosit neamţul, dar după asta s-a isprăvit... \Tu ştiu cum se făcea, dar ghiulele lor cădeau tot în grămadă, parcă le-ar fi arătat cineva cu degetul unde ne aflăm. Cînd se spărgea un obuz, ne strivea cu sutele... aşa cum ai da cu palma într-o grămadă de muşte, adunate pe o bucăţică de zahăr. Ofiţerii au murit cu toţii şi am rămas repede fără comandament, iar dintre ai noştri, care scăpau cu viaţă, erau făcuţi prizonieri. Ne-au pus apoi In vagoane de marfă, unul peste altul ca nişte saci şi, după şase zile de drum, am auzit că ne aflăm în lagărul din Muhchen.

In urmă, am dus-o şi noi cum am putut. Iarna lucram la mine de cărbuni, iar vara la cîmp. La cîmp, o duceam mai bine, căci hrana era mai bună şi erai mai bine hrănit, dacă vedeau că ştii să munceşti pămîntul. Eu aram, păzeam vacile şi le mulgeam. Supravegherea era slabă. Asta ne-a şi înlesnit fuga.

Eu n-aş fi ştiut, cit e lumea, încotro s-o iau, dar francezii m-au îndemnat. Ei bănuiau pe unde trebuie să mergem. Mergeam numai prin păduri şi tot noaptea. Dar foamea ne chinuia rău. Un francez, cu pantaloni largi ca o fustă (zuav), se suia pe copaci ca o maimuţă şi aducea jos fructe sălbatice, pe care le mîncam. Aşa am mers trei săptămîni, pînă am ajuns la o apă * cam repede, pe care am trecut înot, numai în cămăşi. Unul din tovarăşi a fost prins de nişte sloiuri şi era să se înece, dar i-am sărit în ajutor şi am ajuns cu chiu cu vai la malul celălalt, unde ţăranii elveţieni ne-au adăpostit şi ne-au încălzit, căci tremuram aşa de tare, încît ne muşcam limba în gură cînd voiam să scoatem o vorbă. Apoi ne-au căpătuit cu cîte o haină, pantaloni şi ne-au arătat jandarmeria, care ne-a trimes pe toţi la Lausanne, de unde am venit aici.

1 Rhinul (*n*, *e*.).

Cu cuvinte restrînse, acesta-i povestea lui. De trei ani încoace, care dintre noi n~a ascultat zilnic >e atîţia fugiţi sau internaţi, povestindu-şi fiecare aven-ura lui? Francezul şi italianul, în general vorbind, se prind în povestire şi înclină repede spre exagerare, apoi potolesc şi, de multă repeţire a aceleiaşi poveşti, se

'/gustă. Englezul e rece. Ţăranul nostru nu are nici caii-lţile, nici defectele celor de mai sus. El nu-şi va repeta fcvestea decît cu mare greutate şi atunci va ii la fel de nteresant; nu se va aprinde, dar va fi mereu mişcat;

nu va fi niciodată dezgustat de ea, fiindcă o simte prea Duternic, e prea adevărată şi nenorocirea-i atît de rn'are, iiar şi mormîntu-i - nu mult mai tăcut decît dînsui - va povesti urmaşilor săi de-a lungul vremilor ce vor eni.

★

Ne-am despărţit de domnii din Comitet şi el'se simţi, In stradă, ceva mai la largul lui, dar tot nu vorbea. Pri-ea mereu spre vîrful ghetelor şi părea că nimic nu-l teresează. Lumea lui nu era aici, era departe, aşa de eparte şi omenirea aşa de răscolită, încît mintea lui fuza de-a concepe ceasul întoarcerii printre ai săi. E m de treizeci şi patru de ani, are nevastă şi patru copii, un ţăran român nu se simte bine decît acasă la el, sau n mormînt îl întrebai:

- Te gîndeşti acasă?

- Aş vrea să nu mă mai gîndesc! îmi răspunse fără ă mă privească. Apoi desfăcu braţele într-un gest de edumerire şi adăugă: S-au mai bătut ai noştri şi altădată.

La?77 s-a dus şi taica şi alţi oameni din satul nostru, dar ei au isprăvit-o repede şi, ori sau întors, ori au murit. Ca să lîncezeşti însă prin ţări streine, atîta amar de vreme... asta n-o pricep!

Se înserase. El aruncă o privire spre vitrinele luminate şi, oprindu-se brusc, mă fixă drept în ochi. Faţa-i era aprinsă şi pieptul i se ridica sub o lungă trăsătură de aer. îmi zise aproape fără voce:

- Dacă aş avea măcar un fluier... Aş mai zice cile o doină de pe la noi şi mi-ar trece.

- Un fluier? Ştii să cînţi din fluier? exclamai.

El mă privi cu mirare. Părea că se îndoieşte că aş fi român.

- Dacă ştiu să cînt din fluier? Să păzeşti oile şi să nu zici doina din fluier... Nu ţi se pare pămîntul pustiu? !

Şi el mă privea, mă privea mereu, dar nu se uita la mine, desigur, nici nu mai era lîngă mine decît cu corpul: inima, sufletul, trebuie să-i fi fost la el, la Slătioara. Fusei atît de mişcat de disperarea lui înăbuşită, încît mi se umeziră ochii şi mă grăbii să-i spun:

- Vrei să-ţi cumpăr un fluier?

- Să-mi cumperi un fluier? Şi clătină din cap, cu un zîmbet de deznădejde: Un fluier de tinichea. Mie îmi trebuie Valea Oltului, cuţitul cu care înjunghiam mieii şi o ramură ele soc... Atunci o să am fluier! Doina nu se cîntă decît la noi şi cu fluier făcut ele mina ciobanului...

Eram pătruns pînă la lacrimi de stăpînitul zbucium sufletesc al bietului om, transplantat cu brutalitate în nişte regiuni unde viaţa lui se va topi ca o luminare.

Autorul acestor modeste linii a avut norocul să vadă, jucînd pe mari scene, artişti de mare renume, dar între profunda sinceritate în durere ce se degaja din toată atitudinea omului ce-l avea în faţă şi între aceea simulată pe scenă, el nu poate face o apropiere. Pentru ca să-i găsească egal, a trebuit fără voie să dezgroape din amintiri pe sfiosul cioban tesalian care-şi plînge dorul pe două coarde, cu meşteşug atinse, sau şi mai departe, pe beduinul temător din împrejurimile

Damascului, căzut în contemplarea religioasă a unui amurg de purpură roşie, ori pe felahul Egiptului de Sus, reehemînd în lacrimi o dragoste pierdută de-a lungul Nilului bogat în legende.

Ne vom întoarce într-o zi în ţară, şi dintre citi străini vă cer astăzi să le faceţi parte din bucata voastră de piine, ţăranul ce vi-l prezint va fi cel dinţii să povestească cu aceeaşi adîncă simţire, copiilor adunaţi în juru-i. chipul ţăranul elveţian e totdeauna pe malul Rhinului, ca > culeagă pe un fugit de război şi, cu tot numărul lor lare, să găsească întotdeauna în îada-i o haină şi o < roche de pantaloni cu care să~i încălzească oasele igheţate.

Românul iartă pe duşmani şi nu uită niciodată pe rieteni.

eneva, *ianuarie 1918*.